

Gesouten poesy en andere deegwaren

Een onbekende dichter bekritiseert omstreeks het jaar 1650 de dichter Constan-tijn Huygens (1596-1687) als volgt:

*Twee Swarte Wolcken zijn 't, waer door u swaer gedicht,
By my verdooft werdt van zijn luyster, en zijn licht;
Dat's duysterhey van zin, en hardigheyd van toonen.*

Hij verwijt Huygens, op dat moment één van Neêrlands grootste poëten, met andere woorden twee dingen: zijn poëzie is te duister en zijn poëzie is te weinig muzikaal. Een zwarte mist van compacte taal belemmert het onmiddellijk begrijpen van Huygens poëzie en anderzijds vloeit zijn stijl niet, maar is het harde taal die hij gebruikt.

Een willekeurige greep uit het werk van Huygens bevestigt inderdaad dat zijn gedichten niet makkelijk te begrijpen zijn. De lezer wordt, vooral in zijn kortere gedichten, geconfronteerd met intellectuele taalspelletjes en vernuftige woord-grapjes. Wie zich verdiept in zijn werk, moet zich inspannen en hard nadenken om te begrijpen wat er staat, hetgeen precies de bedoeling is van Huygens:

*Een snell, gesouten Dicht, dat wijse lie'n vermaeckt,
En is geen' spijs die gemeente tongen smaeckt:
Doorsoutt uw redenen; 't volck weet min als een Soutvat;
Van hondert Leseren niet een die 't rechte Sout vatt. **

Een gedicht moet "gesouten" zijn (zoals een lapje vlees niet zonder kruiden kan) en het is slechts voor enkelen weggelegd de smaak van deze poëzie te proeven. Tegelijkertijd maakt hij een mooi complimentje aan de lezer die dit gedicht gesnapt heeft, die mag zich onder de wijze lieden scharen! Een ander voorbeeld van wat met Huygens met zo'n "gesouten Dicht" bedoelt is het volgende gedicht:

*Tijd is als tijd plagh te wesen;
Waerom docht die meer als desen?
't Is een ongerijmt verwijt.
TIIT is voor en achter TIIT*

De tijd, zegt Huygens, blijft hoe je het ook wendt of keert hetzelfde. De ene tijd deugt niet meer dan de andere. In de toekomst of in het verleden is tijd hetzelfde en... qua spelling! Huygens speelt met het woord TIIT, dat in zeventiende-eeuwse spelling een palindroom is.

Wat duidelijk wordt in beide gedichtjes van Huygens, is dat hij speelt met zijn talige materiaal. Hij *maakt* gedichten:

*'t Is Dicht in sweet gekneedt; gelooft dat sulcken deegh
Dry eeuwen uyt sal staen, en schimmelen noch rotten.*

Huygens kneedt de substantie tot een compact geheel, dat de tand des tijds kan doorstaan.

Deze laatste dichtregels doen mij denken aan twee dichters van onze eeuw, die zich ook op deze manier met taal bezighouden. In de eerste plaats denk ik aan Gerrit Kouwenaar (1933-...), die bekend werd binnen de groep van de Vijftigers. Hij schrijft vaak poëzie over taal en het maken van poëzie, wat ook wel poëtische poëzie wordt genoemd. Hij is zich bewust van het feit dat hij *een maker* is van een talig stukje poëzie:

*Ik tracht
wat te kappen te lassen, besta dus gerust, je
ziet me hier werken als een werkkraft.*

(uit: 100 gedichten)

Dat zijn poëzie ook vaak "doorsouten" is met enige humor blijkt uit het volgende citaat;

*Een brief schrijven, de klok stilzetten, twee punten
met een lijn verbinden, iets vullen, desnoods
een glas-*

Vervolgens denk ik aan Gerrit Achterberg (1905-1962). Hij was de enige dichter die in de ogen van de radicale Vijftigers enige genade kon vinden,

juist omdat hij vaak het talige aspect in zijn poëzie benadrukte. Ook hij ziet de dichter als iemand die *zwoegt* tijdens zijn werk.

De dichter onder 't schrijven weegt en wikt

(uit: *En Jezus schreef in 't zand*)

Huygens, Kouwenaar en Achterberg spelen alle drie met de taal en zijn *makers* van poëzie. Een link leggen tussen de zeventiende-eeuwse dichtopvattingen van Huygens en enkele uit de twintigste eeuw blijkt met enige goodwill dus heel goed mogelijk.

Plaatsen we tot slot een zwetende Huygens naast een wikkende Achterberg over wat een geslaagd gedicht is, dan zien we een frappante overeenkomst.

Huygens:

In een woord, al ons werck moet sterck gebeente zijn;

En senuwen; en 't vel daar over, klaer en fijn

Achterberg:

Iedere serie, elke schakeling

Uit welke taal genomen, is geschikt

zolang ze in juiste spanning staat.

(uit: *En Jezus schreef in 't zand*)

Lotte Jensen.

* de citaten van Huygens zijn afkomstig uit *Voet-maet, Rijm en Reden*, Ed. F.L. Zwaan 1979.